

ШЛЯХ АМАЛЬ ПРАЗ ВЕК

(да гісторыі развіцця сістэмы адукацыі Мінскай вобласці)

Куракевіч, Н. І.

Белорусский государственный университет информатики и радиоэлектроники, г. Минск, Республика Беларусь

Мінская вобласць знаходзіцца ў цэнтры Беларусі. Створана 15.01.1938 г. Плошча 39,8 тыс. км. кв. Насельніцтва 1465755 тыс. чалавек (без Мінска). Цэнтр – горад рэспубліканскага значэння г. Мінск, які мае статус самастойнай адміністрацыйнай тэрытарыяльнай адзінкі. Па дадзеных навукова-вытворчага дзяржаўнага рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства “Нацыянальнае кадастравае агенства” Дзяржаўнага камітэта па маёмасці Рэспублікі Беларусь на 1 студзеня 2022 г. у складзе вобласці - 22 раёны: Беразінскі, Барысаўскі, Вілейскі, Валожынскі, Дзяржынскі, Клецкі, Капыльскі, Крупскі, Лагойскі, Любанскі, Мінскі, Маладзечанскі, Мядзельскі, Нясвіжскі, Пухавіцкі, Слуцкі, Смалявіцкі, Салігорскі, Старадарожскі, Стаўбцоўскі, Уздзенскі, Чэрвенскі; 216 сельсаветаў; 24 гарады, 18 пасёлкаў гарадскога тыпу, 5177 сельскіх населеных пунктаў [11, с. 30].

У сваім развіцці за 85 гадоў Мінская вобласць набыла шэраг каштоўнасцей. Адной з якіх з’яўляецца сістэма школьнай адукацыі вобласці – гэта адна з галоўных цэннасцей усяго беларускага народа. Гісторыя развіцця сістэмы адукацыі пачалася з таго часу, калі пасля Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі ў БССР была сфарміравана савецкая сістэма адукацыі. На дзяржаўным узроўні былі зацверджаны яе асноўныя прынцыпы: навучанне на роднай мове, супольнае навучанне хлопчыкаў і дзяўчынак, поўнае аддзяленне школы ад царквы, сувязь навучання з грамадска-вытворчай працай, бясплатная адукацыя, выплата стыпендыяў студэнтам ВНУ і навучэнцам тэхнікумаў, пашырэнне сеткі дашкольных і пазашкольных устаноў, арганізацыя розных формаў вытворчага навучання, павышэнне кваліфікацыі і перападрыхтоўка кадраў.

У сістэме савецкай школьнай адукацыі сямігодка была асноўным тыпам агульнаадукацыйнай школы. У 1932 г. было ўведзена абавязковае сямігадовае навучанне, а ў 1940 г. у вобласці прыступілі да ўсеагульнага сямігадовага навучання. На 1940/41 навучальны год агульнаадукацыйных школ Мінскай вобласці было 2427 школ з колькасцю навучэнцаў 329800 чалавек, у якіх працавала 11200 настаўнікаў [8, с. 193]. Школы фабрычна-завадскога навучання, школы фабрычна-завадскога вучнёўства і профтехкурсы з’яўляліся ўстановамі ніжэйшай прафесійна-тэхнічнай адукацыі і рыхтавалі кваліфікаваныя прафесійныя кадры для розных галін народнай гаспадаркі. Кадры масавых прафесій для сельскай гаспадаркі рыхтавалі школы сялянскай моладзі, сельскагаспадарчыя курсы і групы. Сярэдняю адукацыю давалі рабфакі, агульнаадукацыйныя курсы, спецкласы. Асноўным тыпам сярэдняй спецыяльнай школы быў тэхнікум. Ён не быў

установай масавага характару, а рыхтаваў спецыялістаў у строгай адпаведнасці з патрэбай народнай гаспадаркі, культуры і савецкага будаўніцтва. Колькасць тэхнікумаў на 1940/41 навучальны год у Мінскай вобласці было 11 з колькасцю навучэнцаў 3600 чалавек (у Мінску іх 17 – 5100 чалавек) [8, с. 196].

У Беларусі, у мінулым не было ніводнай вышэйшай навучальнай установы, за гады савецкай улады створана вялікая колькасць ВНУ. У выніку рэарганізацыі склалася новая сістэма вышэйшай адукацыі. Калі ў 1925 г. працавала 4 ВНУ, то напярэдадні Вялікай Айчыннай вайны ў рэспубліцы было 25 ВНУ (21500 студэнтаў), якія падрыхтавалі тысячы настаўнікаў, аграномаў, інжынераў, лекараў і спецыялістаў па многіх іншых галінах ведаў. У гэты ж час на тэрыторыі Мінскай вобласці вышэйшыя навучальныя ўстановы знаходзіліся ў горадзе Мінску, іх было 10 з колькасцю студэнтаў 9800 [8, с. 195].

У складаных умовах развівалася адукацыя ў Заходняй Беларусі, якая на працягу 1921 – 1939 гг. знаходзілася ў складзе Польшчы. Да верасня 1939 г. горада Мінскай вобласці Мядзель, Вілейка, Маладзечна, Валожын, Стоўбцы, Нясвіж, Клецк знаходзіліся пад уладай буржуазнай Польшчы. На паказанай тэрыторыі праводзілася палітыка нацыянальнай дыскрымінацыі. Да 1939 г. на тэрыторыі Заходняй Беларусі не засталася ніводнай беларускай школы. Канчаткова зніклі часопісы, газеты, культурна-асветніцкія ўстановы, якія раней працавалі на беларускай мове. На тэрыторыі краю не было ніводнай вышэйшай навучальнай установы. Па стане на 1939 г. 35 % насельніцтва заходняй тэрыторыі не ўмела чытаць і пісаць. На 4 мільёны беларускага насельніцтва заходніх абласцей не было ніводнага друкаванага органа, не было ніякіх культурна-асветных устаноў, ні тым больш школ. Пасля далучэння заходніх абласцей да БССР сістэму адукацыі давялося ствараць нанова. Згодна Пастановы СНК БССР і ЦК КП(б)Б «Пра імпрэзы па арганізацыі народнай адукацыі ў заходніх абласцях БССР» ад 7 снежня 1939 г. усе школы рабіліся дзяржаўнымі, кардынальным чынам змянялася ўтрыманне і форма навучання, забаранялася выкладанне Закона Божага і чытанне малітваў [2, с.181].

У гады Вялікай Айчыннай вайны народнай адукацыі рэспублікі былі нанесены вялізарныя страты. З агульнага ліку дзіцячых устаноў, што працавалі да вайны, спалена і разбурана 70 %. На Міншчыне захопнікі разбурылі 11,3% школ ад агульнага ліку знішчаных. Асабліва папакутаваў Бягомльскі раён, у якім былі разбураны ўсе 84 дзеючыя да вайны школы (27 спалена разам з населенымі пунктамі, дзе яны знаходзіліся). У Пухавіцкім раёне гітлераўцы разбурылі 54 школьныя установы, у Мінску - 27 будынкаў з 47, астатнія мелі патрэбу ў капітальным рамонце. Германскія войскі знішчылі ўстановы вышэйшай, сярэдне-спецыяльнай і прафесійнай адукацыі (памяшканні інстытутаў, педагагічных вучылішчаў, тэхнікумаў). Яны рабавалі іх навуковыя лабараторыі, музеі, бібліятэкі, вывозілі ўнікальнае абсталяванне і прыборы, спартыўны інвентар, вучэбныя дапаможнікі, сусветна-вядомыя помнікі найстаражытнай пісьмовасці. Універсітэцкі

гарадок, гонар беларускай сістэмы народнай адукацыі, быў цалкам знішчаны. З вядучай ВНУ краіны, якая напярэдадні вайны знаходзілася ў 4 спецыяльна пабудаваных для яго карпусах, і дзе налічвалася 6 факультэтаў, 31 кафедра, на якіх працавала 17 прафесараў, 9 дактароў навук, 41 дацэнт, больш за 90 выкладнікаў і асістэнтаў, навучалася 1337 студэнтаў і аспірантаў, не засталася нічога, апроч 2-х напалову разбураных будынкаў.

Амаль цалкам гітлераўцы знішчылі сетку дзіцячых дашкольных устаноў рэспублікі. Так, на студзень 1941 г. у Мінску сетка дашкольных устаноў складалася з 41 дзіцячага саду і 5 хат-інтэрнатаў для дзяцей-сірот. У першыя месяцы вайны фашысты спалілі і разбурылі 24 дзіцячыя сады (2 тыс. дзяцей), а астатнія 17 разрабавалі. 3 з 5 дзіцячых хат-інтэрнатаў для сірот былі цалкам знішчаны, а астатнія 2 пашкоджаны і разрабаваны. Захопнікі разбурылі дзве радзільныя дамы, 3 дзіцячыя бальніцы, 27 дзіцячых ясель, інстытут мацярынства і дзяцінства.

У чэрвені – жніўні 1941 г. на тэрыторыі Беларусі ў выніку нападзення нацысцкай Германіі на СССР перастала існаваць Савецкая ўлада, а з ёй і сістэма народнай адукацыі і асветы ў цэлым. Дзейнасць акупацыйных улад на Беларусі была даволі супярэчлівай. Разам з масавым тэрорам, духоўным і фізічным гвалтам, знішчэннем устаноў народнай адукацыі, нацысцкае кіраўніцтва імкнулася схіліць на свой бок беларускіх юнакоў і дзяўчын, ажыццяўляла палітыку заляцанкі з моладдзю. У рэалізацыі апошняй мэты акупанты значнае месца адводзілі пашырэнню школьнай справы. На думку Кубэ, лідэра германскага нацызму на Беларусі, неабходна было стварыць надзейную апору сярод маладога пакалення, якое неабходна было адарваць ад камуністычнай ідэалогіі і выхаваць у духу германскага нацыяналізацыялізму. І гэту задачу магла вырашыць сістэма адукацыі, напоўненая нацыяналізацыйнай ідэяй. “Школьная палітыка вырашае самую важную задачу ў кожнай краіне, - навучаў Кубэ настаўнікаў, - школьнае кіраванне для нас, немцаў, справа сама сабой зразумелая” [4, с. 136]. Ужо 10 верасня 1941 г. былі выдадзены часовыя інструкцыі па арганізацыі школьнай справы на акупаванай тэрыторыі. У дакуменце падкрэслівалася, што для ўсіх дзяцей, акрамя яўрэйскіх, на тэрыторыі генеральнай акругі Беларусь уводзілася абавязковае школьнае навучанне. Пры генеральным камісарыяце быў адкрыты інспектарат школ. Пры акруговых, гарадскіх і раённых управах былі створаны аддзелы культуры і адукацыі. Моцны ўплыў на развіццё сістэмы адукацыі напачатку яе пашырэння аказвала Беларуска-Народная Самадапамога (БНС). Рашэннем генеральнага камісара ад 8 сакавіка 1944 г. пытанні школьнай адукацыі былі ўскладзены на Беларуска-Цэнтральную Раду (БЦР) [4, с. 137-138].

Нямецкія ўлады імкнуліся стварыць абавязкова-прымусовую сістэму школьнай адукацыі. За адмову пасылаць сваіх дзяцей у школы бацькі і настаўнікі прыцягваліся да розных штрафаў. Толькі ў Мінскай вобласці за байкот школ у 1942 годзе было накладзена амаль паўтары тысячы розных штрафаў, у тым ліку больш тысячы бацькоў вымушаны былі яго заплаціць. Навучальны працэс у школах меў яркую прагерманскую скіраванасць і

нацыянал-сацыялістычную існасць як па форме, так і па ўтрыманні, у кожным класе абавязковым лічыўся партрэт германскага фюрара, упрыгожаны па баках бела-чырвонымі сцягамі. Настаўнік, уваходзячы ў клас, вітаў вучняў паднятай правай рукой з воклічам «Гармідар Гітлер!» ці «Жыве Беларусь!». Вучні абавязаны былі ў такой жа форме адказваць настаўніку. Перад пачаткам урокаў на працягу 30 хвілін праводзіліся гутаркі па біяграфіі Гітлера і яго паплечнікаў, ці жыцці народа ў Новай Еўропе, «перамогах войскаў вермахта». У акупацыйнай «Мінскай газэце» за 21 кастрычніка 1941 г. змешчана інфармацыя аб сустрэчы кіраўніка аддзела палітыкі генеральнага камісарыята Беларусі (вышэйшага органа акупацыйных улад) са школьнымі інспектарамі, што былі праінструктаваны аб тым, якую палітыку трэба праводзіць у школах. Генеральны камісар гаўляйтар Беларусі Кубэ прадпісваў кожны ўрок у школе пачынаць з гутаркі аб «новым парадку» ў Еўропе на чале з Гітлерам. «Кожны бальшавіцкі ўплыў, што будзе выходзіць са школы, - папярэджваў ён, - будзе карацца смерцю» (Менская газэта. 1941. 5 кастр.) [2, с. 219]. Навучальныя праграмы былі прасякнуты расавай нацыянал-сацыялістычнай ідэалогіяй. Каб зблізіць, цясней з'яднаць па духу адукацыю з Германіяй, з канца 1941/42 навучальнага года ў школах пачаткаў уводзіцца лацінскі алфавіт. Прагерманскай сутнасцю былі насычаны ўрокі гісторыі, асобая ўвага звярталася на вывучэнне нямецкай мовы.

Найбольшая колькасць школ дзейнічала ў мясцовасцях, дзе размяшчаліся нямецка-паліцэйскія гарнізоны, але і там у сувязі з недахопам школьных памяшканняў і настаўніцкіх кадраў даваенны ўзровень не быў дасягнуты. Напрыклад, у Мінску да вайны працавала 49 школ, а ў 1941/1942 навучальным годзе толькі 12, у якіх вучылася каля 6 тысяч дзяцей. У справаздачах інспектараў значылася, што ў раёнах Мінскай акругі ў 1942/43 навучальным годзе колькасць школ зменшылася на 65-100% [4, с. 140]. Складанасць для акупантаў уяўлялі тэрыторыі, якія знаходзіліся пад кантролем партызан. На акупаванай немцамі тэрыторыі Беларусі партызаны і падпольшчыкі разгарнулі шырокую агітацыйна-прапагандысцкую працу, заданнем якой з'яўлялася расчыніць праўдзівую мэту захопнікаў. Маладзёжныя падпольныя арганізацыі і цэнтры праводзілі актыўную працу па зрыве акупацыйнай школьнай палітыкі.

Многія беларускія дзеці маглі працягваць навучанне ў падпольных і «лясных» школах, было арганізавана таёмнае навучанне на хаце. Найбольш вольна і эфектыўна працавалі школы на тэрыторыі партызанскіх зон і там, дзе аднаўлялася Савецкая ўлада. Школы працавалі ў вельмі складаных умовах. Не дастаткова было падручнікаў, сшыткаў, алоўкаў, навучальных дапаможнікаў. Навучальны год быў значна скарачаны, часта перапыняўся. Многія школьнікі не толькі вучыліся, але і аказвалі актыўную дапамогу партызанам і падпольшчыкам, збіралі лекавыя травы і зброю, дапамагалі параненым.

Акупацыйны рэжым на тэрыторыі Беларусі ў час вайны разбурыў сістэму адукацыі, але не знішчыў яе. Былі прыняты ўсе меры да найхутчэйшага аднаўлення сеткі школ і іншых дзіцячых устаноў. Вельмі

вялікую дапамогу ў аднаўленні школ зрабіла насельніцтва, настаўнікі, навучэнцы. Ужо да 1 верасня 1944 года ў Мінскай вобласці было адкрыта 1124 школы (без далучаных пазней раёнаў былых Баранавіцкай і Маладзечанскай абласцей), у тым ліку 939 пачатковых, 168 сямігадовых і 17 сярэдніх, у якіх навучалася 140700 навучэнцаў. Да наступнага, 1945/46 навучальнаму году, школы вобласці рыхтаваліся ўжо ва ўмовах міру. Дадаткова было адкрыта 35 школ, у тым ліку 5 пачатковых, 16 сямігадовых і 14 сярэдніх. У наступныя гады сетка школ працягвала развівацца, асабліва сетка сярэдніх і сямігадовых (васьмігадовых школ). Так, калі ў 1949 г. у вобласці налічвалася 26 сямігадовых і 65 сярэдніх, то ў 1950 г. ужо сямігадовых школ было 291, а сярэдніх 82. А яшчэ праз год сярэдніх школ начытвалася ўжо 110. Апроч школ усенавуча ў вобласці функцыянавала 18 сярэдніх школ працоўнай і 41 школа сельскай моладзі, 32 дзіцячыя хаты, 20 дзіцячых садоў на бюджэце дзяржавы і 28 ведамасных дзіцячых садоў, 1 школа глуханямых. Большасць школ былі вымушаны займацца ў цесных, наёмных ці прыстасаваных памяшканнях. А ў Бягомльскім, Плешенніцком, Чэрвенскім і некаторых іншых раёнах былі школы, якія займаліся ў зямлянках. Адчувалася вострая нястача падручнікаў, паперы, парты і іншага школьнага абсталявання. Трэба было аднавіць штат педагагічных кадраў. У ліпені 1944 года аднавілі працу Мінскае, Слуцкае, Барысаўскае педвучылішчы. На ўсе курсы прынята 1800 чалавек. З 1 кастрычніка гэтага ж года аднавілі працу завочныя сектары навучання з кантынгентам у 2000 чалавек. У жніўні ў вобласці праведзены раённыя семінары-нарады дзеля павышэння ідэйна-палітычнага ўзроўня, удаканалення метадычнай рыхтоўлі настаўнікаў і азнаямлення іх з галоўнымі задачамі ў развіцці савецкай школы.

На педагагічную працу ў школы былі прыцягнуты былі ўсе настаўнікі, якія працавалі не па спецыяльнасці, з выняткам займальных выбарных пасады.

Пасля вайны было шмат дзяцей-сірот, галодных, распранутых, разутых. Аддзелы народнай адукацыі, выканкамы раённых і гарадскіх Саветаў дэпутатаў працоўных, педкалектывы навучальных устаноў прыкладвалі ўсе неабходныя намаганні для аказання дапамогі гэтым дзецям. Выканаўчым камітэтам Мінскага абласнога Савета дэпутатаў працоўных былі арганізаваны дзіцячыя хаты для дзяцей, якія засталіся без бацькоў у веку ад 3 да 13 гадоў. На 15.05.1945 гады было арганізавана 16 спецыяльных дзіцячых дамоў і 19 дзіцячых дамоў агульнага тыпу. У 1945–1946 навучальным годзе дзейнічалі 2273 агульнаадукацыйныя школы з колькасцю навучэнцаў 280 тысяч, у якіх працавала 8800 настаўнікаў [8, с. 193].

З 1949 года, як і ва ўсёй Беларусі, у Мінскай вобласці прыступілі да ажыццяўлення абавязковай сямігадовай адукацыі, а да сярэдзіны 50-х гадоў прыняты меры па завяршэнні ўсеагульнага сямігадовага і пашырэнні сярэдняй адукацыі. Усе намаганні прывялі да павелічэння колькасці школ і навучэнцаў як у горадзе, гэтак і ў вёсцы. Так, у 1960/61 навучальным годзе па Мінскай вобласці функцыянавала ўжо 2651 агульнаадукацыйных школ з

агульнай колькасцю навучэнцаў 260200, у якіх працавала 17100 настаўнікаў [6, с. 259], 229 дашкольных устаноў, з колькасцю 11900 дзяцей [6, с. 261]. Каб забяспечыць навучанне той частцы моладзі, якая ва ўмовах вайны не магла атрымаць нармальную адукацыю, у вобласці арганізаваны былі 47 школ працоўнай моладзі (2-я сямігодкі і 45 сярэдніх) і 95 школ сельскай моладзі (1 пачатковая і 94 сямігадовыя), дзейнічала 1 завочная школа.

Для павышэння ідэйна-тэарэтычнага ўзроўня і педагагічнай кваліфікацыі працаўнікоў у вобласці функцыянавала сетка навукова-метадычных устаноў і арганізацый. Гэта інстытут удасканалення настаўнікаў, дашкольны метадычны кабінет, два гарадскіх школьных метадычных кабінеты, 26 раённых школьных метадычных кабінетаў. У 1956 годзе ў Мінску створаны Рэспубліканскі інстытут падвышэння кваліфікацыі кадраў народнай адукацыі.

Апроч навучання і адукацыі ў Мінскай вобласці праводзілася праца па ліквідацыі непісьменнасці і малапісьменнасці. Вядома, працэсу навучання грамаце спрыяла стварэнне матэрыяльна-тэхнічнай базы. Да 1965 года гэта праца практычна завершана.

У сувязі з пераходам ад сямігадовага на васьмігадовае навучанне і развіццём сярэдняй адукацыі, дадаткова запатрабавалася велізарная колькасць школьных памяшканняў. Будаваліся яны за кошт дзяржбюджэту, за кошт перавыканання прыбыткавай частцы бюджэту, сродкаў калгасаў, з дапамогай грамадскасці. Усяго з 1959 па 1966 г. ініцыятыўным шляхам за сродкі мясцовага бюджэту і сродку калгасаў было пабудавана да 800 будынкаў школ і прыбудоў, больш чым на 100 000 месцаў, 237 майстэрняў, 48 спартзалаў, 96 інтэрнатаў, шмат школьных і іншых памяшканняў.

У 1962/63 навучальным годзе ў Мінскай вобласці завяршыўся пераход да ўсеагульнага васьмігадовага навучання, У 1965 г. Мядзелскі раён (як узорны) быў пададзены на ВДНГ у г. Масква з экспазіцыяй перадавога вопыту па ажыццяўленні васьмігадовай адукацыі. Дзесяцігадовыя школы ператвораны ў адзінаццацігадовыя працоўныя політэхнічныя вучылішчы з вытворчым навучаннем, пашырана сетка вячэрніх і завочных школ.

З 1966/67 навучальнага года ў вобласці разгарнулася праца па ажыццяўленні ўсеагульнай сярэдняй адукацыі моладзі. У сувязі з гэтым пашыраецца сетка сярэдніх школ, вядзецца будаўніцтва школьных памяшканняў, будуецца школьныя інтэрнаты, майстэрні, спартзалы, навучальныя кабінеты і г.д. Развіццё адукацыі ішло хуткімі тэмпамі. З 1965/66 навучальнага года колькасць сярэдніх школ павялічылася. Калі ў 1963 г. іх было 286, у 1967 – 386, то ў 1970 – 431. Працавала 75 школ працоўнай моладзі, 238 школ і асобных класаў сельскай моладзі і 11 завочных сярэдніх школ, у якіх навучалася 22170 чалавек працоўнай моладзі. Мінская вобласць завяршыла пераход да ўсеагульнай сярэдняй адукацыі да канца 70-х гадоў. Акрамя агульнаадукацыйных сярэдніх школ (дзённых, вячэрніх, завочных), у вобласці функцыянавала 16 (і ў г. Мінску 23) сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў (тэхнікумаў і вучылішчаў), у якіх навучалася звыш 20 000 юнакоў і дзяўчат, у тым ліку з вобласці – 13 000

чалавек. Шматлікія навучальныя ўстановы сістэмы працоўных рэзерваў (гэта ФЗН, РВ, СВ, ТУЮ) пад канец 50-х і пачатку 60-х былі ператвораны ў адзіны тып навучальных устаноў – гарадскія і сельскія прафесійна-тэхнічныя вучылішчы. У 1970-я гады прафтэхвучылішчы перайшлі на падрыхтоўку кваліфікаваных працоўных з сярэдняй адукацыяй. У 1977/78 навучальным годзе прафесійна-тэхнічных вучылішчаў было 13, у якіх навучаліся 15300 навучэнцаў [6, с. 265].

З сярэдзіны 1980-х пачалася рэформа агульнаадукацыйнай і прафесійнай школы. Уведзена наступная структура агульнаадукацыйнай сістэмы сярэдняй і прафесійнай адукацыі: пачатковая школа- 1-4-я класы, няпоўная сярэдняя школа – 5-9-я класы, сярэднія агульнаадукацыйныя і прафесійныя вучылішчы, сярэднія прафтэхвучылішчы, сярэднія спецыяльныя навучальныя ўстановы; навучанне дзяцей пачынаецца з 6-гадовага ўзросту.

У 1985/86 навучальным годзе ў Мінскай вобласці функцыянавала 1160 агульнаадукацыйных школ, у якіх навучалася 234300 чалавек, працавала 18800 настаўнікаў, у 17 прафесійна-тэхнічных і сярэдніх спецыяльных навучальных установах навучалася 16 600 навучэнцаў. А ўжо ў 1994/95 навучальным годзе дзейнічала 976 агульнаадукацыйных школ, у якіх навучалася 246100 вучняў і працавала 23300 настаўнікаў [7, с. 410].

Сістэма адукацыі ў пачатку 90-х уключала дашкольнае, агульную базавае, агульнае сярэдняе, прафесійна-тэхнічнае, сярэдняе спецыяльнае, вышэйшае і паслядыпломнае.

У 1996 годзе ў Рэспубліцы распрацаваны Канцэпцыя рэформы агульнаадукацыйнай школы і Праграма рэалізацыі рэформы агульнаадукацыйнай сярэдняй школы. У Канцэпцыі пастаўлена асноўная мэта профільнага навучання – забяспечыць пераемнасць паміж агульнай і прафесійнай адукацыяй шляхам стварэння ўмоў для паўнаважнай рэалізацыі навучэнцам іх індывідуальных схільнасцяў і патрэб. Таму профільная школа – гэта масавая школа. У 2005 годзе ў сістэме адукацыі вобласці функцыянавалі 718 дашкольных устаноў, у тым ліку 148 устаноў “школа-сад” (50486 выхаванцаў); 736 устаноў, забяспечваючых атрыманне агульнай сярэдняй адукацыі, у якіх навучалася каля 200 тысяч вучняў; 56 пачатковых школ; 141 базавая школа; 518 сярэдніх школ; 29 гімназій, у тым ліку гімназія-каледж; 19 вярхніх школ; 6 ліцэяў; 10 школ для дзяцей з асаблівасцямі псіхафізічнага развіцця (дзяцей з асаблівасцямі псіхафізічнага развіцця 1739); 28 прафесійна-тэхнічных навучальных устаноў (16307 навучэнцаў), у тым ліку 11 прафесійных ліцэяў і 2 прафесійна-тэхнічных каледжа; 26 інтэрнатных устаноў, 10 з якіх – інтэрнатныя ўстановы абласнога падпарадкавання (колькасць выхаванцаў у інтэрнатных установах – 3708, у тым ліку 2413 дзяцей-сірот); 19 вучэбна-вытворчых камбінатаў; 3 педагагічных каледжа; 27 сацыяльных прыютаў, 5 сацыяльна-педагагічных цэнтраў, Дзіцячы сацыяльны цэнтр; 70 пазашкольных устаноў; 28 цэнтраў карэкцыйна-развіваючага навучання і рэабілітацыі; установа адукацыі “Мінскі дзяржаўны абласны інстытут павышэння кваліфікацыі і

перападрыхтоўкі кадрў»; вучэбна-метадычная установа “Мінскі дзяржаўны абласны вучэбна-метадычны кабінет”; установа адукацыі “Мінскі дзяржаўны абласны сацыяльна-педагагічны цэнтр” [5, с. 102].

Дзеля павышэння эфектыўнасці кіравання працэсам падрыхтоўкі спецыялістаў вышэйшай кваліфікацыі ў сярэдніх спецыяльных і прафесійна-тэхнічных установах адукацыі Мінскай вобласці быў сфарміраваны Савет дырэктараў сярэдніх спецыяльных прафесійна-тэхнічных устаноў адукацыі.

Сучасная адукацыя, што характарызуецца шматузроўневай, бесперапыннасцю, прафілізацыяй, наяўнасцю шматадукацыйных праграм, дае ўсе больш высокія магчымасці для больш якаснай арганізацыі навучальнага працэсу.

Для забеспячэння бесперапыннага прафесійнага ўдасканалення кадрў у зменлівых сацыяльна-эканамічных умовах працуе «Мінскі дзяржаўны абласны інстытут павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кадрў», «Акадэмія паслядыпломнай адукацыі», «Рэспубліканскі інстытут вышэйшай школы», «Рэспубліканскі інстытут прафесійнай адукацыі».

У Мінскай вобласці сфармавана адзіная адукацыйная прастора і яе развіццё падпарадкоўваецца сістэме кіравання, якая забяспечвае эфектыўную дзейнасць кожнага педагагічнага калектыву. Па стане 2018/2019 навучальны год у Мінскай вобласці эфектыўна функцыянавала 664 установы дашкольнай адукацыі з колькасцю 62800 дзяцей, 543 установы агульнай сярэдняй адукацыі з колькасцю 150300 навучэнцаў, 18 устаноў прафесійна-тэхнічнай адукацыі з колькасцю 7800 чалавек, 24 установы сярэдняй спецыяльнай адукацыі з колькасцю 12600 навучэнцаў [10, с. 12-13]. Ва ўстановах адукацыі вобласці штогод пашыраецца спектр платных адукацыйных паслуг, рэалізуюцца праекты па развіцці прадпрыемніцтва: цэнтры падтрымкі прадпрыемальніцтва, навучальныя бізнес-інкубатары, вучнёўскія бізнес-кампаніі, кафэ, цырульні, станцыі тэхнічнага абслугоўвання аўтамабіляў.

Нацыянальная адукацыя Рэспублікі Беларусь традыцыйна з’яўляецца адной з найвышэйшых каштоўнасцяў беларускага народа.

Літаратура:

1. Ганущенко Н. Государственная кадровая политика в сфере средней общеобразовательной школы БССР 1976-1990 / Ганущенко Н. // Питанні гісторыі, метадалогіі і методыкі выкладання : зб. навук. арт. / Беларус. дзярж. пед. ун-т; рэдкал.: Л.Н. Ціханаў [і інш.]. – Мінск, 1998. – Вып. 1 – С. 199-212.

2. Гісторыя Беларусі: падручнік: У 2 ч. Ч. 2. Люты 1917 – 2006 г. / Пад рэд. Я. К. Новіка, Г. С. Марцуля. – Мінск: Выш. шк., 2007. – С. 445.

3. Жылінскі М.Г. Разбурэнне сістэмы народнай адукацыі за гады Вялікай Айчыннай вайны / М.Г. Жылінскі // Айчынная і сусветная гісторыя: сучасныя погляды і метады даследавання: зб. навук. пр.: у 2 ч. / Беларус. дзярж. пед. ун-т. – Мінск, 2002. – Ч.1 : Актуальныя пытанні гісторыі Беларусі / рэдкал.: А.М. Люты (гал.рэд) [і інш.] – с. 174-184.

4. Каваленя А.А. Адукацыя на акупаванай тэрыторыі Беларусі 1941-1944 / А.А. Каваленя // Беларускае асветніцтва: вопыт тысячагоддзя:

матэрыялы міжнар. кангр., Мінск, 20-21 кастр. 1998.: у 2 кн. / Беларус. дзярж. пед. ун-т; рэдкал.: У.А. Васілевіч [і інш.]. – Мінск, 1998. – Кн.1. – С.136-145.

5. Минщина, наш милый край. Портрет региона в цифрах и фактах. – Мн.: Международный центр интергационной информации. Общественный пресс-центр Дома прессы, 2005. – 160 с. с.: ил.

6. Народное хозяйство Белорусской ССР = National economy of the Republic of Belarus: юбилейный стат. ежегодник, 1978 / Центральное статистическое управление Белорусской ССР. – Минск: “Беларусь”, 1978. – 302 с.

7. Народное хозяйство Республики Беларусь = National economy of the Republic of Belarus: стат. ежегодник, 1994 / М-во статистики и анализа Респ. Беларусь. – Минск: М-во статистики и анализа Республики Беларусь, 1995. – 534 с.

8. Народное хозяйство Белорусской ССР в 1971 = National economy of the Republic of Belarus: стат. сборник / Центр. стат. Управление при Совете Министров Белорусской ССР. – Минск “Беларусь”, 1972. – 224 с.

9. Современная Беларусь: энциклопедический справочник. В 3 т. Т. 2. Экономический и научный потенциал / редкол.: М.В. Мясникович (и др.). – Минск : Беларус. Наука. 2007. – 680 с. : ил.

10. Социальная сфера Республики Беларусь в цифрах. Справочные материалы к республиканскому семинару., Мн., 2019.

11. Статистический ежегодник., / Нац. стат. комитет Республики Беларусь. – Мн., 2022. – С. 374.

12. Федкович А.И. Деятельность партийно-государственных органов БССР по совершенствованию школьного образования (1959-1972 гг.) / А.И. Федкович // Айчынная і сусветная гісторыя: сучасныя погляды і метады даследавання: зб. навук. пр.: у 2 ч./ Беларус. дзярж. пед. ун-т. – Мінск, 2003. – Ч. 2 : Актуальныя пытанні гісторыі Беларусі / рэдкал. А.М. Люты [і інш.] – С.47-58.